

Waterschappen en Klimaatadaptatie

WAAROM MOETEN WE ONS AANPASSEN AAN KLIMAATVERANDERING?

Ons klimaat verandert. Het wordt warmer, de zeespiegel stijgt en de kans op extreme neerslag en langdurige droogte neemt toe. De verandering gaat sneller dan gedacht en de buien en droogte die we voor 2050 hadden verwachtten, treden nu al op. Zelfs als we alle doelen voor energiebesparing en terugdringen van de CO₂-uitstoot halen, gaat de ingezette klimaatverandering door. Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor het waterbeheer doordat de kans op wateroverlast, droogte en overstromingen toeneemt. De waterschappen investeren jaarlijks 1,8 miljard euro in het waterbeheer en het klimaatbestendig maken van Nederland. Door klimaatverandering nemen de opgaven en kosten voor het waterbeheer toe. Klimaatverandering brengt ook risico's met zich mee voor onze economie en de volksgezondheid. Het is van groot belang dat Nederland zich aanpast aan de klimaatverandering. Als we niets doen, kan de schade oplopen tot € 174 miljard in de periode tot 2050. Volgens het Verbond van Verzekeraars bedraagt de klimaat schade aan gebouwen en gewassen inmiddels al zo'n € 365 miljoen per jaar en dat zal de komende decennia naar verwachting fors toenemen. Wateroverlast, droogte, hittestress en bodemdaling zijn toenemende bedreigingen. We moeten nu ingrijpen en maatregelen treffen om toekomstige problemen het hoofd te kunnen bieden.

HOE PAKKEN WE KLIMAATADAPTATIE AAN?

Samen aan de slag

In het Deltaprogramma werken we als overheden samen om ons land aan te passen aan klimaatverandering. Deze adaptieve aanpak is de kern van het Deltaprogramma. Tijdig zorgen voor voldoende sterke dijken bijvoorbeeld, maar ook maatregelen om wateroverlast door extreme neerslag aan te pakken en de zoetwatervoorziening op orde te houden. De gezamenlijke overheden hebben zich in het Deltaprogramma ten doel gesteld dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht en dat bij (her)ontwikkelingen geen extra risico op schade en slachtoffers mag ontstaan. Met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie willen we de aanpak intensiveren en versnellen en zo een impuls geven aan de klimaatbestendige inrichting van Nederland. Overheden brengen de klimaatopgaven in hun gebied in beeld via stresstesten en risicodialogen. Samen met private partijen en maatschappelijke organisaties wordt er gewerkt aan regionale uitvoeringsagenda's.

Gebiedsgerichte aanpak

Klimaatverandering raakt direct aan de wateropgaven, maar heeft ook gevolgen voor de leefomgeving. Ook sectoren als wonen, landbouw en natuur moeten zich voorbereiden op en leren meebewegen met de klimaatverandering. Streven is om de opgaven in samenhang te bekijken zodat plannen en maatregelen meerdere doelen dienen. Soms is klimaatadaptatie het vliegwiel, soms lift klimaatadaptatie mee met woningbouw of transitie in de landbouw of energiesector. Uitgangspunt is een gebiedsgerichte aanpak waar we opgaven en financieringsstromen zoveel mogelijk proberen te bundelen.

Klimaatadaptatie vindt plaats op lokaal, regionaal en nationaal niveau. Een samenhangend gebiedsplan en uitvoeringsprogramma legt verbindingen tussen de verschillende opgaven in de leefomgeving. Samenwerking is hierbij essentieel. Investeren in ruimtelijke adaptatie wordt kosteneffectiever door de maatregelen te verbinden met andere opgaven, zoals de energietransitie, woningbouw, mobiliteit, landbouw en natuur. Zo'n integrale gebiedsgerichte aanpak sluit aan bij de werkwijze van de Omgevingswet.

Gevolgbeperking en crisisbeheersing

Klimaatadaptatie vraagt preventieve maatregelen zoals sterke dijken, droogtebestrijding en extra waterberging om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Overlast en schade door weersextremen kan echter nooit helemaal worden voorkomen. Vandaar dat we bij klimaatadaptatie ook inzetten op het beperken van de gevolgen en schade bij extreme gebeurtenissen. Bij gevolgbeperking gaat het bijvoorbeeld om aanpassingen in de ruimtelijke inrichting (kwetsbare functies en infrastructuur bijvoorbeeld niet op de laagste plekken) en gerichte bescherming van vitale functies en objecten (bijvoorbeeld energienetwerken en ziekenhuizen). Verder is er ook een goede crisisbeheersing nodig, om bij extreme gebeurtenissen snel en adequaat te kunnen handelen om de gevolgen en schade zoveel mogelijk te beperken.

Klimaatbewustzijn

Klimaatadaptatie vraagt inzet van iedereen. Overheden, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en samenleving: iedereen kan zijn steentje bijdragen. Om het klimaatbewustzijn te vergroten, maken we inzichtelijk wat de potentiële risico's van water en klimaatverandering zijn en wat burgers en ondernemers zelf kunnen doen om overlast en schade zoveel mogelijk te beperken. Zo kunnen ze maatregelen treffen op hun eigen terrein bijvoorbeeld door regenpijpen van het riool af te halen, het verwijderen van tegels, het aanleggen van extra groen of regenwatervijvers en het aanschaffen van regentonnen. Klimaatbewustzijn leert ons beter om te gaan met wateroverlast, droogte en hitte en maakt inzichtelijk dat we bepaalde risico's ook moeten leren accepteren.

WAAR ZETTEN WATERSCHAPPEN OP IN?

1. Aanpak versnellen en intensiveren

De effecten van klimaatverandering treden sneller op dan voorzien, de urgentie van klimaatadaptatie is toegenomen. Als we nu niet ingrijpen, kunnen de komende jaren aanzienlijke schaderisico's optreden (zie bijvoorbeeld de wateroverlast in 2016 en 2021 en de droogte in 2018, 2019, 2020 en 2022). Tekenend is dat de laatste jaren vrijwel allemaal tot de tien warmste jaren sinds het begin van de metingen behoren, zowel in Nederland als wereldwijd. Daarom willen we de klimaataanpak versnellen, zodat ons land eerder is aangepast aan de gevolgen van klimaatverandering en toekomstige schade kan worden voorkomen.

2. Klimaatbestendige en robuuste watersystemen

Waterschappen werken aan het klimaatbestendig maken van hun waterkeringen, watersystemen en waterzuiveringen. We willen voorbereid zijn op klimaatverandering en gesteld staan voor zeespiegelstijging, extreme neerslag, langdurige droogte en hitte. Via maatregelen zorgen we ervoor dat de leefomgeving zo goed mogelijk beschermd blijft tegen overstromingen, wateroverlast en watertekorten. We werken aan robuuste en veerkrachtige watersystemen om zowel het wateroverschot als het tekort op te kunnen vangen en waarmee we bestand zijn tegen onvoorziene omstandigheden en onzekerheden.

3. Klimaatbestendig bouwen en inrichten

Via sturing vanuit landelijke en regionale kaders en regelgeving en een zorgvuldig watertoetsproces zorgen we ervoor dat er klimaatbestendig wordt gebouwd op de voor water en bodem juiste locaties. Daarbij voorkomen we dat er "regret" investeringen plaatsvinden. Door uit te gaan van de levenscyclusbenadering zorgen we dat Nederland leefbaar en betaalbaar blijft voor toekomstige generaties.

4. Extra aandacht voor vitale functies en objecten

Omgaan met weersextremen betekent ook dat als het een keer misgaat we de gevolgen en impact zoveel mogelijk moeten beperken om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Via stresstesten worden de kwetsbaarheden en risico's inzichtelijk gemaakt. Zo kunnen publieke en private partijen gericht maatregelen treffen om vitale functies en objecten te beschermen. Binnen de veiligheidsregio's worden kennis en bevindingen gedeeld, zodat er bij calamiteiten adequaat kan worden gehandeld.

5. Klimaatadaptatie borgen in beleid en plannen

Klimaatbestendig denken en handelen krijgt een plek in alle beleidsdoelen, plannen en maatregelen. Klimaatbestendig is het nieuwe normaal. Nederland staat voor grote transitie in de energiesector, woningbouw en landbouw. Daarbij moeten we klimaatadaptatie als randvoorwaarde meenemen. We moeten denken in toekomstbestendige oplossingen. Klimaatadaptatie moet een plek krijgen in alle plannen en maatregelen voor de fysieke leefomgeving. Elke schop in de grond is klimaatbestendig.

6. Meekoppelen in de uitvoering

In de uitvoering willen we klimaatadaptatie slim combineren met andere opgaven. Klimaatadaptatie vanaf het begin meenemen in de planvorming en koppelen aan andere opgaven levert een aanzienlijke kostenbesparing op. Bij de woningbouwopgave is flinke winst te behalen als we adaptatie- en mitigatiemaatregelen combineren. Meer ruimte voor water en groen heeft ook een positief effect op de kwaliteit van onze leefomgeving. Ook bij de transitie van het landelijk gebied liggen er volop kansen om adaptatie mee te koppelen in de uitvoering.

7. Waterschappen geven het goede voorbeeld

Waterschappen gaan actief aan de slag om hun eigen assets zoals waterkeringen, watersystemen en waterzuiveringen klimaatbestendig te maken. Samen met onze partners van het Deltaprogramma werken we aan een klimaatbestendige inrichting van Nederland. Daarbij hebben waterschappen afwisselend een adviserende, stimulerende, verbindende en uitvoerende rol.

HOE KOMEN WE TOT EEN KLIMAATBESTENDIGE EN DUURZAME INRICHTING?

1. Water en bodem als basis

Water en bodem vormen de basis voor de ruimtelijke ordening en inrichting van Nederland. Een duurzame balans tussen het water- en landgebruik en (herstel van de natuurlijke) ruimte voor water zijn uitgangspunt voor de realisatie van een klimaatbestendig Nederland.

2. Afwentelen voorkomen

Werken aan klimaatrobuuste watersystemen is niet voor later, de realisatie begint nu. We volgen hierbij de NOVI inrichtingsprincipes om toekomstige generaties niet op te zadelen met een onveilig en onleefbaar land. Dit betekent dat problemen niet worden verplaatst in tijd en plaats en dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt.

3. Optimaal benutten van water

Om de biodiversiteit en kwaliteit van de leefomgeving te vergroten en elke druppel water optimaal te benutten, is het waterbeheer gericht op het besparen, vasthouden, benutten, bergen en daarna pas afvoeren van water. Hierbij is de inzet van waterbedrijven, bedrijven en burgers essentieel.

4. Natuurlijk meebewegen

De aanpassingen aan de gevolgen van klimaatverandering, de energietransitie, verstedelijkingsopgave, toenemende mobiliteit en landbouwtransitie leiden tot sterke veranderingen in de fysieke leefomgeving. We lopen tegen de grenzen aan van wat technisch maakbaar is. Een veilige, leefbare, welvarende en duurzame toekomst vraagt om slim mee te bewegen met de natuur en de ruimtelijke inrichting beter aan te sluiten op natuurlijke processen.

5. Circulaire economie

Een klimaatbestendige inrichting vraagt ook om een transitie richting een circulaire economie gericht op duurzaamheid.